

מסורת הש"ס

(א) [מגניה טו. ז"ק דף פב:]; **(ב)** יומא כא, א. [לעיל טז:]; **(ג)** סנהדרין כגו, ט. [פסחים דף עה:];

ליקוטים

נהדרינו לבבשונות. ולא חישינן משום דפקען היינו משום דכבשונות לא פקעי. והבא [בבא דאמר רב קדירות בפסא ישרון] לא אמרינן ונהדרינו לבכשונות, שנח לו לאדם שיקח קדרה חרשה ולא שתתיר קדרתו לבכשונות, שאין בין זה לזה הנאה של כלום, אבל גבי קדישים שיש להם כלים הורבה בעורה [אם] אפשר להכשירן בכבשונות לא היו שורבין אותן. איך נמי איכא למימר לבכשונות נמי איכא למיזש דלמא פקען אלא שהכנהים לא חששו בכך, שאין חסין כל כך על שברון כלי חרס, וראם תאמר איכ"כ כשאמר לפי שאין עושין כבשונות בירושלים

למה לא אמרו ולימלינו גומרי, איכא למימר אין ההנהים מותרין כל כך למלאת כל קדרה וקדרה גהלים, שאין עניות במקום עשירות. (מי רביט דוד פסחים ג:)
נהדרינו לבכשונות, כל קדרות אלא הואיל וכלי חרס אינו יוצא מידי דפנו אין להם הכשר שהיה השכון בליבון וטעונות היסק מבפנים או היסק מרובה כל כך במחוץ עד שיתלבנו מבפנים וסיר קליפתו כפניו שאף לו דלית רוב המפרשים היסק מבפנים הוא וזכמים לא רצו לסמוך להחריז בהכשר זה שמה חזון בקיעה, והוא שאמר חיים עליהו דילמא פקען אלא כשיצטרב מיהא יראה שהוכשרו, ולדעתנו הורה

בכשון מיהא הותרה בה שאין בהו שום חשש בקיעה, ולא מפרשים שאף חזרה בכשון לא הותרה ומקשר שאני שאין שם חשש חיים עליהו דילמא פקען שהכנהים זורזים הם או שהן של צבור ואין חסות לצבור ואין נראה כן שאם כן היה להם להניחם בתנורים או להסיקם מבפנים, אלא שכלל מקום חוששין למסיק שיחוס עליהן, ולא שאל בה אלא על חזרת כבשן מצד שאין שם חשש בקיעה מכאן ומהנה שחיי מלאין אותו קדרתו וסובבין פני התנור וטחין אותו ודאי אינו מוציאן עד שיתשרו שיעור הראוי ובפסא מיהא חזרה בכשון הותרה אלא שהוא טורח גדול ונחל לא קצתה עשייתו, ויהי לי בוז דרך אחת לומר שחכל בדיון חסות לכל יחיד ויחיד אפילו בכשונות, וחסקו מבפנים חזרות כבשן אחד הוא והוא הדין להתנה בתנור אלא שבתקשר אין טעם חסות. וזה ששאל בה על חזרת כבשונות ולא על חסק מבפנים והתנה בתנור מפני שהיסק מבפנים טורח יתר ובהנחה בתנור מפני שאין דרך להחם תנור שלא לצורך וכשהוסק תנורו של כל אחד ואחד ממלאו מן הצורך לו ואינו מבפנים שאדם אדם רגיל לטרוח כל כך בשביל קדרה וכן הנחה בתנור אין אדם מסיק תנורו להכשר קדרה ושאל בה לחזרת כבשונות שהוא בא לפי חזמו שהקדר הסיק כבשונו לצורך קדרות וזה יכול להכילה עצמה

ויתירין בה שאין עושין כבשונות בירושלים ותנור וחיסק אין דרך בכך כמו שכתבנו הא אילו היו שם כבשונות או אדם מ"מ הסיק להכשרם תנור או היסק מבפנים הוכשרו ואין טעם חסות מעכבם במקשר או שמא אין כל יחיד ויחיד בכל כיצאם באלו ר"ל בקדרת איסור אין בו טעם חסות הואיל וקודם הכשר לא היו ראויות לו כלל להשתמש בהן שאינם חשובות בעיניו לכולם אבל בפסא מכיון שראויות לו לאחר הפסא או אף בפסא בצותן חיים עלייהו מפני שחשובות הן בעיניו אחר שראויות לו בלא הכשר זה ומתוך כך יראה שקררה של איסור היה בהיסק מבפנים ואין לחוש לחיים עלייהו דילמא פקען וכל שכן בזמנים הללו שהן מצויות ביותר ובדבר מונע שאין בהן חשש חסות (ומאלי פסחים ז ע"ג):
לפי שאין עושין כבשונות בירושלים, וא"ת למה נטעניו הכתוב כשור משום דאין עושין כבשונות בעורה וכשרות אצי פאגי ויש לומר דלא נקט מנחת מפאה משום שלא יהו אשפות בעורה אם יחדל הגס שלא יכלנו במקומן, או משום שעדיין בליעת האיסור בחרסם. וכי פרץ בובאים נהדרי' לבכשונות לא אקרא פריך אלא אמתניתין דהתם (מוס' גביא' פסחים ז ע"ג);
שכרי כלי חרס נבלעין במקומן. בס' דף חסאת מוכתב ששיבירין במקום קדרש, אבל הא לא ידעינן מקרא מנלן שאחר שביורין אינו יכול להוציאן משם (ומא יומא כ"א ע"א);

דם חמאת פרק אחד עשר ובהים

אלא קדירות של מקדש אמאי ישבירו. הואיל וא"ת והו' תקנתא בליבון הא אוקימנא דטעמא משום בלוט הוא ולא אצטול קפיד קרא דנימא גזירת הכתוב היא וגהי דממשכן כתיב ישבר לפי שלא היו (לו) קצועין להיות להם כבשונות לנרף כלי חרס אבל במקדש נהדרינו לכבשונות שהיוצר לורפן בהם ויתלבנו:
אין עושים כבשונות בירושלים. משום קוטרא כדאמרינן בבבא קמא (דף פג:): **אשפות. משברי כלי חרס: צלנצו. שם מקום י' שנקרא על שם עבודת כוכבים דכתיב (ישעיה מו) קרם נצו: וקדושא נתנור**. שאין נעשין ככלי שרת לפי שאין טעונין שמן כדאמרינן בפרק שמי הלחם (מנחות טז:);
לישתן ועריכתן בחוך ואפייתן צפנים דמנור מקדש לכו: ואפי'

וקדושתן בתנור הוה ליה כלי שרת יוכלי שרת דחרס לא עבדינן

צו. רותמין עשר ובהים

רותמין דעירוי ככלי ראשון וקשה לרבינו שמואל נהי דמהני עירוי רותמין מכלי ראשון לתוך קערות ושאר כלים שדרך לערות בהן היאך יועיל לאותן קערות וכלים שהוכנסו כולן לתוך כלי ראשון ומלאוהו א' איסורין מכל ד' כל עובי הכלי לענין שיוכל לחזור ולהכניסן בחוך אילפס וקדיה מרותמין של היתר כיון דקיימא לן כשמואל דלמרא תמאה גבר ואינו מנצל אלא כדי קליפה ואם היינו מפרשים דעירוי ככלי ראשון לגמרי ומנצל יותר מדאי קליפה ומאי דלמרא שמואל דלמרי מנצל אלא ככדי קליפה זה דוקא צשני דברים יצאים שנוגעין זה בזה ואפילו דבדר לח כגון א' נטף מרוטבו על הסולת שאותו רוטב אינו כמו עירוי שהרי נפסקה אבל עירוי שאין כח הכלי ראשון נפסק מנצל לגמרי לפי זה יתישצ מה שאומר ר"ת דשופרין רותמין עליהן הוא הכשר גמור אפילו לקערות שנותנן בחוך

הסיר והאילפס ולא תקשי נמי מה שפירשתי א' לעיל דמוגלשין על גבי קמח היכי פטור מחלה והלא אינו מנצל אלא כדי קליפה דאיכא למימר **דמנצל לגמרי כדפירשמי מיהו ר"ת לא היה סובר כן מדאינטריך ליה למימר דעירוי אינו מנצל אלא כדי קליפה משום קושיא דתמאה גבר וא"ת הא דתנן בפ' חצית (שבת דף קמה:); כל שצב בחמין מפני השבת שורין אותו בחמין בשבת וכל שלא צב בחמין מפני השבת מדיחין אותו בחמין [בשבת] חוץ מממליה הישן וקוליים האיספנין ואי עירוי ככלי ראשון אמאי מדיחין וי"ל התם ככלי שני מיירי ואפי' הכי מדיחין אין שורין לא משום דמיחוי כמנצל ולא דמי לתבלין דשרי בפרק כירה (שם מצ:); ליתן לתוך הקערה או לתוך התמחוי דעשוין למתק את הקדיה ולא מיחוי כמנצל אי נמי לרבותא נקט מדיחין דאפי' הדחה אסור במליח יסן וקוליים האיספנין: **ואם מש בלא הפת בוראא אסורה**. וא"ת מאי שני מהא דלמרינן בפ' כל הבשר (חולין ק"א): דגים שעלו בקערה מותר לאוכלם כבותא דנותן טעם דר נותן טעם מותר ובצס רש"י פירש ה"ר יהודה חתנו דדוקא עליו שרו הא נמנצלו אסור א' ובא מעשה לפניו צביצים שנמצשלו בקדיה שצשלו בה חלב ואסר לעשות א' מולייתא על גבי צמר ואין להציא ראייה לדבריו מקדירה שצישל בה צמר לא יצשל בה חלב ואם יצשל בנותן טעם (לקמן ע"ג) דהתם לאו נותן טעם דר נותן טעם הוא שהטעם שני באיסור אבל כאן הטעם שני צהיתר וקודם שיצא לידי איסור נמצטל הטעם דגדים לפי שהוא שני אבל יש לדקדק מנזון שחתכו בסכין של צמר דאסור לאוכלו כבותא (חולין דף ק"א): דלאנצ חורפיה בלע טפי ומשיב כחד טעמא ולא גרע נמצשל מנזון מיהו לפי לשון אחר שפירש שם בןקנטרס היינו א' טעמא שיש חילוק בין קערה לסכין דסתם קערה מקנחין אותה משומן הקרוש עליה משום מיאוס אבל סכין א' טעמא שהשומן קרוש עליו ואינו ניכר כשחותך א' הוא ככונן טעם הבא מן הממשל ולפי זה אין ראייה מנזון שחתכו בסכין והך דתנור שטפו כצליה נמי מפרש ר"ת לא אפשר לו לומר להתקנת יפה ונדבצן כן השמנונית והוי צנין עד שיוסק ומיהו יש לדקדק דלפי' נמצשלו שרי מהא דלמר לקמן (דף טז). דכל יום יום נעשה גיעול לחצירו ומותר לצבא להצינא שלמים בקדירה שצישל בה שלמים אחרמין דקממעט באצילת שלמים דהאצינא דטעם שני הוא ומצטטל קודם שיצוא לידי איסור ואפי' יג' למ"ד דשאני התם שהוא טעם שלישי שיש מים בקדירה שמצשלים בה שלמים א' מטעם זה נמי יהו מותרין הצביים שנמצשלו בקדירה החולצת לעשות מהם מולייתא בצמר שצמוך המים נמצשלו ועוד דגבי שפוד ואסכלא מיימי' צסוף ע"ז (דף עו). ההיא דכל יום יום נעשה גיעול לחצירו ומיהו על כרחין אין זו ראייה דלענין חטאת אין שייך לומר כן דצסוף ע"ז (שם) קשרי לצשל חטאת והדר שלמים והרי ממעט באצילתן דמיתקרי לזרים לגשים ולעבדים ואין נאכלין אלא א' ליום ולילה וגם מיפסלי ציואא כחטאת ואין שייך כאן להמיר מכה נותן טעם דר נותן טעם כי אם היכא שיש שני נותני טעם של היתר אבל האחד של איסור לא דהוי כמו קדירה שצישל בה צמר לא יצשל בה חלב כרומאה לא יצשל בה חולין ועל כרחין א' יש לומר שם משום דמין צמיוו דאורייתא כרובא בטל ובכלי המקדש צרגל א' אוקמינה א' דלאורייתא ואע"ג דאסרי לקמן (דף טז). רקק שנגע בצריק וחמירה בחמירה גבי כלים אקילו רבנן טפי ומיהא אי נמצשלו נמי מותר אמאי איתר רבנן מוזמן אכילה של ראשון טעון מריקה ושטיפה לגבי שלמים דאתמול ושלמים דהאצינא דשניהם היתר דאין צברא לומר גזירת הכתוב היא דבצר שמותר גמור בחולין אפי' מדרבנן. דרר"ך:**

אלא קדירות של מקדש אמאי ישבירו. תימה מאי קשיא ליה הא טעמא דשצירה לאו משום בליעה הוא אלא גזירת הכתוב אי צבירה ליה דלנלו באייר תנור טעון שצירה אע"ג דליכא אלא ביטול בלא בלוט ור"ת היה אומר דכשהוסקו נעשו ככלים חדשים מדע דלמרינן בכולה הש"ס (פסחים ז: ע"ז לה).
המורה העידה על כלי חרס שאינו יואא מידי דופיו לעולם ואמאי הרי יואא מידי דופיו ע"י החזרת כבשן אלא ודאי כשהוסקו נעשו ככלים חדשים וחשיבי כלים אחרים דפנים חדשות באלו לכאן ואע"ג א' [לדגצין] טומאה כלי חרס טעון שצירה ואמרינן (כלים פ"ה מ"ו) מנור חולקין לשלשה דככתיב מנור וכירים יותן ולא אמרינן אמאי יותן והלא כשמסיקין לאפות זו זו היא טהרתו דחשיב ככלי אחר וכן תנור שהסיקו בקליפי ערלה דלמרינן (פסחים דף כו:);
**חדש יותן אמאי לא דמי כלי חרס לתנור דכיון דתנור משמישו ע"י היסק לא חשיב פנים חדשות ושמא אף בתנור אם היה מסיקו צפנים ובחוץ כעין שחילת עשייתו כשהיוצר עושהו נותמו כבצבן אפשר שזה היה מועיל מיהו קשה מהא דלמרי' צסוטה פרק היה מציא (דף טו:); גבי פיילי של חרס חדשה (וגבי כלי חרס של מאורע) אמר רבא לא שנו אלא שלא נתאכמו אבל נתאכמו פסולין מ"ט דומיא דמים מה מים שלא נשתמו אף כלי שלא נשתמו צעי רבא נתאכמו והאיחורין לכבשן ומתלבנו מהו מי אמרינן כיון דאיחדו איחדו או דלמא כיון דהדור הדור ולא פשיט מינה מידי ומאי מיצעי ליה הא אמרינן פנים חדשות באלו לכאן וככלי א' חרס [חדש] דמי ושפיר הוי האי כלי דומיא דמים שלא נשתמו ועוד קשה הא אפי' בחולין קי"ל (פסחים דף ז:);
המורה העידה על כלי חרס שאינו יואא מידי דופיו לעולם מנא לן דמתחטאת ליכא למילף דהתם גזירת הכתוב כדפירש' אם תמנא לומר דביטול בלא בלוט טעון שצירה ונראה לפרש דמאחר שהסיר הכתוב כלי נחשת שפירקה ושטיפה וצכלי חרס לא היתר ש"מ דטעם משום בליעה הוא דזה יואא מידי דופיו וזה אינו יואא מידי דופיו וביטול בלא בלוט טעון שצירה דא' שצירה צה צברא לומר לפי שהחמיר בו הכתוב לחושבו כבלוע ודוקא דהגעלה דופיו יואא מידי דופיו אבל בהחזרת כבשונות יואא וא"ת למה הנריך הכתוב שצירה דלא שייך למימר על הכתוב דלמא חיים ולא שאין עושין כבשונות בירושלים ויש לומר חידוש הוא שהתירו הכתוב בשצירה דהוא אמינא דלא מהניא שצירה כיון דעדיין טעם חטאת צחרס דלריך שיהא הטעם בטל מן העולם כמו בכלי נחשת שעשו בו מריקה ושטיפה אבל הא פשיטא דכ"ש החזרת כבשונות דמהניא טפי ולא א' כספרים דגרסי הכא**

קדירות של מקדש אמאי אמר רחמנא ישבירו ליהדרו לכבשונות דמשמע דפריך אקרא מדקאמר אמאי אמר רחמנא:

הבי גרסינן כיון דאיכא שמי הלחם ולחם הפנים דאפייתן בתנור וקדושאן בתנור. תימה דשבצ מנחת מפאה דכתיב בה תנור צהדיא (ויקרא ג) וכי תימא משום דר"ש לא צעי הקדש בתנור כדדריש צסוף כל המנחות באות מנא (מנחות סג). מדכתיב תנור תנור צ' פעמים אלא שיהא הקדישן לשם תנור א"כ שמי הלחם ולחם הפנים נמי ר"ש לא מפליג כדמוכח התם ודיק לה מדתנן בפרק שמי הלחם (שם טז:);
ר"ש אומר לעולם היו רגיל לומר שמי הלחם ולחם הפנים כשרות בעורה וכשרות אצי פאגי ויש לומר דלא נקט מנחת מפאה משום שלא היה אשפות בעורה דעינין לרבנן דר"ש אלא משמי הלחם ולחם הפנימית א' שהן גמרא כדלמר צריש שמי הלחם (שם טז). דרבי יהודה ור"ש בגמרא פליגי:

אין דרך בכך כמו שכתבנו הא אילו היו שם כבשונות או אדם מ"מ הסיק להכשרם תנור או היסק מבפנים הוכשרו ואין טעם חסות מעכבם במקשר או שמא אין כל יחיד ויחיד בכל כיצאם באלו ר"ל בקדרת איסור אין בו טעם חסות הואיל וקודם הכשר לא היו ראויות לו כלל להשתמש בהן שאינם חשובות בעיניו לכולם אבל בפסא מכיון שראויות לו לאחר הפסא או אף בפסא בצותן חיים עלייהו מפני שחשובות הן בעיניו אחר שראויות לו בלא הכשר זה ומתוך כך יראה שקררה של איסור היה בהיסק מבפנים ואין לחוש לחיים עלייהו דילמא פקען וכל שכן בזמנים הללו שהן מצויות ביותר ובדבר מונע שאין בהן חשש חסות (ומאלי פסחים ז ע"ג):
לפי שאין עושין כבשונות בירושלים, וא"ת למה נטעניו הכתוב כשור משום דאין עושין כבשונות בעורה וכשרות אצי פאגי ויש לומר דלא נקט מנחת מפאה משום שלא יהו אשפות בעורה אם יחדל הגס שלא יכלנו במקומן, או משום שעדיין בליעת האיסור בחרסם. וכי פרץ בובאים נהדרי' לבכשונות לא אקרא פריך אלא אמתניתין דהתם (מוס' גביא' פסחים ז ע"ג);
שכרי כלי חרס נבלעין במקומן. בס' דף חסאת מוכתב ששיבירין במקום קדרש, אבל הא לא ידעינן מקרא מנלן שאחר שביורין אינו יכול להוציאן משם (ומא יומא כ"א ע"א);

עין משפט ונר מצוה

נא א מ"ו פ"ו מהלכות בית הבחירה הלכה ד':
נב ב מ"י פ"א שם הלכה יח:

מוסף רש"י

שאין עושין כבשונות. משרפות סוד לקדירות (ב"ק פג:);
שבירי כלי חרס. שמנצלים סבן קדשי קדשים ונלעימן נאשרת משום טמר וטעינין שצירה דכתיב (ויקרא ו) וכלי חרס אשר מנצטל כלי צבאי, וצבירמו במקום קדוש כדלמרינן התם בס' דם חטאת (לעיל טז);
ואם אין נבלעין נמאלא אשפותא של צבירים בעורה ויחמא (כא:);

שינויי נוסחאות

א' לפרשיי' ומוס' ליתא להך שמי מבינת ועי' אשלמות פ' טמות ס' קל"ז (הגר"ה); ועי' בטעמין ק. ונליקוטים צסס הירוקא, וצטה"ק:
ב' אמר ליה אביי (שם:);
ג' ל"א רב שמעיה (שם וצ"ו);
ד' ואלא (כ"ב);
ה' ל"ל כיון (ב"ש וכה' בתוס');
ו' ל"ל וימלאין (שם:);
ז' ל"ל שחשקיינו (שם:);
ח' אסור דבחדר טעמא חישיב. (תוס' חולין שם:);
ט' לעשות מזה מולייתא של בשר (ש"מ, תוס' שם:);
י' ל"ל הדינו (שם:);
יא' סכין פעמים שהושמן (שם:);
יב' ובשחותך הוי בבונן טעם (ש"מ וצ"ק);
יג' ואין לומר דשאני כרי (ש"מ);
יד' [ד]א"כ מוטעם זה כרי (תוס' דא"ש שם:);
טו' אלא לומר בהנהי כל"ל ומיותו לזרם וליהא נתקא (צ"ק);
טז' ועי' מ"ד [בא] דרענין אבן לומר (תו' דא"ש שם:);
יז' מצינא משמע דדוקא צרגל המיור. ובסוף הלח"ש שם ליתא מינת ברגל. ועי' נליקוטים ע"ג מהרצ"ח אמתניתין (ח' אוקומה שם);
יח' גי' גיטס ש"מ דלעינין טומאה כלי:
ב' וכללי אחר דמי כל"ל (ש"מ:);
בא' ל"ל דלענין (שםכ"ו);
בב' וגי' גי'א. וצ"ק גרים ויש ספרים (צ"ק);
אפשר עוד דיש כאן חסרון מיותו בתוס' וכל"ל ופי' פריך נהדרינו לבכשונות לאו אקרא פריך אלא אמתניתין ולא כספרים וכי' (שפי' תוס' הושב"א שחובא בליקוטים:);
בג' כלל הפנים (ש"מ ותר"ם):

שיטה מקובצת

תוד"ח אלא וכו' ושמא אי' בתנור אם היה מסיקו בפנים ובחין בו. י"ז ע"ד מוסוף שמ"ח דלפניו המיור לכבשן וסיקו מבפנים ומתחין לא מהי ביה, שאין המורה מועלת אלא לשווייה מתחלת עשייתה, והואיל וההסקא שפוטס כלי מתחלה לא הניחא בלי לשווייה כפנים חדשות מפני שדרך משמשו כבך, המורה לכבשות נמי לא מצינן ביה, ועוד דיותן מנן. שלא כדברי המוקפתים שפירשו שאם הוסק מבפנים ומתחין טיור, וא"ת איכ' מאי פריך בנסוק למה יל של מתנתם והלא אסור משום כבול בלא בלוט ופנים חדשות אין זו, וי"ל דכבול גופא פריך מופשטו מהכא דכבול בלא בלוט אסור שאליכ לעיבוד של הסם ויסקינן, וקשיא למאן דחיי לעיל דלעולם צניין בלוט ומשום שרי מנחות. אי' ל"ל דכבול בלא בלוט לא עדיף טפי מבלעט ומתקם שיש תקנה לבלעט לא תימכר משום כבול הדע שהרי כלי מתכות דיים בתקיה וטפיסה וכו' אין נאסרין מפני הכבול, ומשום הכי ניקא דפריך לעיל קדרות אמאי ישבירו וכן לכאן גבי מנר דהואיל וההסקא מוציאתן מידי בליעה שוב אין נאסרם מפני כבול (הר"פ ויל' בשו"י: בא"ד (בסופו) ולפירשם דגרסי הכא כי, צ"ו והר"פ וי"ל מנח, ה"י אלא קדרות שמתקדש אמאי ישבירו, וי"ג אמאי אמר רחמנא, דשמא לא דצר הכתוב אלא נמשכן מהיה מוטלעל ולא היה מקום לכבשות (ב"ש):